

HYLTE

Biblioteken

Örnaskolans skolbibliotek

Reviderad
2018-04-16

Läsfrämjandeplan för Hylte Kommun

Läsfrämjandeplanen har sin utgångspunkt i Bibliotekslagen §4, §5, §7, §8 och §10, Skollagen, Lgr11, Lpfö 98, Hylte biblioteksplan 2014-2017, Hallands kulturplan 2017-2020 samt FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 17 och 30.

Vår målsättning är att alla barn i Hylte kommun ska lära sig att läsa med förståelse samt att de ska finna en glädje och nytta i detta. Det är skolans uppdrag att ge barnen förutsättningar att lära sig att läsa, medan bibliotekens främsta uppgift är att stimulera barnens läslust. För att uppnå målet krävs samarbete och samverkan mellan olika verksamheter och kompetenser.

Samarbete med BVC och Familjecentralen

Enligt Bibliotekslagen §8 ska folk- och skolbiblioteken främja språkutveckling. I Hyltes Biblioteksplan 2014-2017 hävdas att "språket är det viktigaste man kan ge barn och ungdomar, förutom mat, sömn och kärlek. Att kunna tala, läsa och skriva innebär att vara en aktiv del av samhället."¹ I Hallands kulturplan 2017-2020 beskriver regionbiblioteket sina kärnområden däribland "små barns språkutveckling".²

Sedan 2009 finns genom Region Hallands projekt *Språkvedjan* sex olika språkväskor (två av varje) för barn mellan 3-6 år på Hylte folkbibliotek. Sedan 2015 finns språkväskorna även på våra två biblioteksfilialer. Föräldrar till de barn som remitteras till logoped av BVC-personalen rekommenderas att låna en språkväska på biblioteket. Väskorna tar upp de fyra vanligaste tal- och språkstörningarna (språkligt samspel, ordförråd, grammatik &

¹ Hylte biblioteksplan 2014-2017, s.11.

<http://hylte.se/download/18.7b2323d81540a5ec24242/1460465786230/Biblioteksplan+2014-2017.pdf>
[2018-04-16]

² Hallands Kulturplan 2017-2020, s.45.

<http://www.lansbiblioteken.se/wp-content/uploads/HallandsKulturplan20172020web.pdf.pdf> [2018-04-16]

ordföljd samt språkljud). De innehåller pedagogiskt lekmaterial, spel, böcker och CD-skivor. Genom väskorna får barnen verkligen vara delaktiga, eftersom språket lärs in genom lek.

Avdelningen *Språkkedjan* har särskilda underavdelningar med lämpliga barnböcker och separata, språkstimulerande lekmaterial till varje tal- och språkstörning. Tack vare underavdelningarna är det lättare att hitta både för anhöriga till barn med språksvårigheter, övriga låntagare och bibliotekspersonal. Även filialerna i Torup och Unnaryd har fått nya eller utökade avdelningar med *Språkkedjan* eller *Lär*.

Samarbetet med Region Hallands logopedi för förskolebarn ökar. Logopeden skickar vid behov biblioteksrecept för sina patienter med en beskrivning av barnets språkliga utvecklingsbehov. Sedan får barnbibliotekarien i uppdrag att ta fram lämpligt material och göra skriftliga instruktioner, som sedan godkänns av logopedin. Eftersom uppdragen ökar, har vi förstärkt vårt bestånd på avdelningen *Språkkedjan*. Till största del har pedagogiska spel eller annat material köpts in, men också böcker.

I samarbete med BHV delar vi numera ut två bokgåvor. Alla 8 månaders bebisar får en bok i present: *De små barnens bok*³ och alla 3-åringar får *Var är tårtan?*⁴ Den sistnämnda boken är textlös och passar därför att "läsa" och prata kring för alla, oavsett modersmål. BHV visar föräldrarna hur de kan använda böckerna och delar ut presentkort. Boken hämtas sedan på folkbiblioteket. På så vis får vi kontakt med föräldrarna och har möjlighet att visa vad biblioteket har att erbjuda. Detta arbetssätt kom BHV och bibliotek gemensamt fram till hösten 2013. Fler föräldrar kommer numera och hämtar ut böckerna, vilket också var målet. BHV-personalen informerar föräldrarna om hembesöken som görs av språkstartare och barn- och ungdomsbibliotekarien (se s. 9).

Hyltebiblioteken delar totalt ut tre bokgåvor, med stöd bl a i *PIRLS 2006*. "Barn som har många böcker omkring sig hemma har bättre läsfärdighet. Svenska barn får dock allt sämre tillgång till böcker i hemmet."⁵ Bokgåvor till små barn förespråkas även i Kerstin Rydsjös rapport "*Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*", som en del i ett förslag till en nationell strategi.⁶ En reflektion i *PIRLS 2016* är att barn och deras vårdnadshavare ägnar i lägre grad tid åt att läsa böcker och andra längre texter utan läser i högre grad korta texter på internet.⁷ BVC får också broschyrer om *Bokstart*, *Språkkedjan* och allmän biblioteksverksamhet från biblioteket, som de delar ut till föräldrarna vid de olika

³ Widerberg, Siv (red.), *De små barnens bok: en antologi*, En bok för alla, Stockholm, 2009.

⁴ The, Tjong Khing, *Var är tårtan?*, Bonnier Carlsen, Stockholm, 2007.

⁵ *PIRLS 2006: läsförmågan hos elever i årskurs 4 : i Sverige och i världen.*, Skolverket, Stockholm, 2007, s.75.. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1756> [2018-04-16]

⁶ Rydsjö, Kerstin, *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*, Regionbibliotek Halland, 2012, s 64.

⁷ *PIRLS 2016: läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*, Skolverket, Stockholm, 2017, s.67.

kontrollerna. Broschyrerna finns på många olika modersmål. Biblioteket informerar om språkutveckling samt ger boktips på Öppna förskolan på Familjecentralen varje vår och höst i samarbete med BVC. På Familjecentralen finns en monter, där biblioteken informerar om vår verksamhet. Här visas broschyrer som BVC får från biblioteket, bokgåvor vars presentkort BVC delar ut, Språkkedjematerial, information om bloggen *Bokbästisarna* och bibliotekens öppettider samt litteratur på andra språk än svenska. På Familjecentralen visas också affischer om våra scenkonstföreställningar för mindre barn.

Familjecentralen och Öppna Förskolan ligger i anslutning till BHV. BHV-personal deltar i Öppna Förskolans Baby-caféer. Familjecentralens målsättning är att erbjuda en mötesplats och därmed stärka barnfamiljernas sociala nätverk, att tidigt upptäcka hjälpbehov och att vara en samlad resurs för barnfamiljer i olika skeden. Det nära samarbetet ger bl a förutsättningar för alla barn att utveckla sitt språk och i en förlängning även att lära sig läsa och skriva.

Läsfrämjande samarbete med förskolan

Förskolorna kommer regelbundet till biblioteken för boklån. Fyra av kommunens orter saknar bibliotek och får istället individuellt anpassade boklådor utsända en gång per månad. Lådorna är plockade utifrån att förskolebarnen har olika ålder, kön och kulturell tillhörighet och därmed i viss mån föredrar olika böcker. Våra läsare ska kunna identifiera sig via de böcker vi erbjuder i biblioteket och vi köper därför även in medier utifrån låntagarnas önskemål. Vi hjälper självklart också förskolan med t ex högläsningstips eller böcker om specifika ämnen och köper in handböcker utifrån pedagogernas förfrågningar. Enligt Hylte biblioteksplan för 2014-2017 ska folkbiblioteket nå alla barn i kommunen⁸ och vi vill också uppfylla §7 i Bibliotekslagen samt FN:s barnkonvention artikel 17.

Vi informerar vid förfrågan om språkväskorna, språkutveckling, läsning och böcker på föräldramöten både på förskolan och skolan. Flera av kommunens förskolor fokuserar på språk och språkutveckling och samarbetar gärna med biblioteket i detta.

Ur ett mångfalds- hbtq- interkulturellt- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att alla barn får möjlighet att utveckla sitt språk samt att skapa läslust genom böcker. Statens kulturråd liksom lagar och styrdokument framhåller vikten av att tillgodose barn med annat modersmål än svenska med litteratur.

I *PISA 2015* liksom i tidigare PISA-undersökningar⁹ bekräftas att elever med utländsk bakgrund, presterar på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk

⁸ Hylte biblioteksplan 2014-2017, s.11.

⁹ *Rustad att möta framtiden? PISA 2009 om 15-åringars läsförståelse och kunskaper i matematik och naturvetenskap. Resultaten i koncentrat*, Skolverket 2010, s 28.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2473>[2018-04-16]

PISA 2012: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap : resultaten i koncentrat, Skolverket, Stockholm, 2013, s.31. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127>[2018-04-16]

bakgrund.¹⁰ Enligt *PIRLS 2016* har alla grupper av fjärdeklasser förbättrat sina resultat sedan 2011 förutom gruppen elever födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar.¹¹ Detta är oroväckande och föranleder oss att arbeta vidare för ökad likvärdighet mellan eleverna och att alla ska få tillgång till litteratur.

Böcker köps in på de modersmål som för närvarande talas i Hylte. I dagsläget är efterfrågan på arabiska böcker mycket stor och vi köper kontinuerligt in nya böcker samt handböcker i svenska språket. Tillströmningen av nyanlända är fortsatt mycket hög. Det ska finnas böcker på de mest talade modersmålen på både folk- och skolbiblioteken. Barnbibliotekarien och skolbibliotekarien är överens om att insatserna måste sättas in tidigt, för att dessa barn ska kunna uppnå målen i skolan varav ett är att lära sig läsa och skriva.

Enligt BVC-personalen kan det ibland vara svårt att få vissa barn med annat modersmål att leka med svensktalande barn på förskolan, de håller sig istället inom språkgruppen. Det är inte helt enkelt att åtgärda detta, men en början är att vara medveten om problematiken. Samtidigt vet vi att yngre barn som inte lärt sig läsa och skriva på sitt modersmål har svårare att lära sig läsa och skriva på ett nytt modersmål. De barn har också svårare att förstå kopplingen mellan grafem och fonem.¹² Det finns också kulturella skillnader när det gäller hur barn får lära sig språket. Det är inte överallt en självklarhet att föräldrar aktivt deltar i barnens språkutveckling. Därför är det av yttersta vikt att dessa barn får stöd innan skolstarten, så att alla har samma möjligheter att lyckas i skolan redan från början.

Barnens Vårsalong genomförs varje vår på huvudbiblioteket och de två filialerna. Både förskolor och skolor ställer ut barnens konstnärliga alster. Arrangemanget med vernissage är särskilt uppskattat på kommunens båda filialer, där uppslutningen är mycket god. Vårsalongen främjar barnens delaktighet och skapande, de är stolta över att få ställa ut på biblioteken och visa upp sina alster för anhöriga. Genom Vårsalongen får biblioteken möjlighet att visa upp vår verksamhet.

Läsfrämjande samarbete med skola och skolbibliotek

Folkbiblioteket och skolbiblioteket gör flera olika insatser för att uppfylla bibliotekslagen, barnkonvention, skollagen och Lgr11. Våra uppdrag skiljer sig till viss del åt. Örnaskolans skolbibliotek har uppdraget att både stödja eleverna i att läsa för att lära men också när de läser av lust. Folkbibliotekets viktigaste mål är att stimulera läslusten. I Hallands kulturplan 2017-2020 konstateras "Läs- och informationskunniga invånare är demokratins grund. Utan läskunnighet hamnar man lätt i ett utanförskap - som utsätter individen för lidande och samhället för kostnader." Läsfrämjande är därför en prioriterad fråga, barn och ungas läsning

¹⁰ *PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik*, Skolverket, Stockholm, 2016 <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3725> [2018-04-16]

¹¹ *PIRLS 2016* s.8.

¹² Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt för och med andraspråkslever i klassrummet*, 3. uppl., Hallgren & Fallgren, Stockholm, 2013, s.93f.

en gemensam angelägenhet för folk- och skolbiblioteken i Halland.¹³ Detta har Hyltes barn- och skolbibliotekarie sedan länge tagit fasta på.

Författarbesök arrangeras varje höst i samarbete mellan skola och bibliotek som ett led i det lässtimulerande arbetet. I utvärderingen efter fjolårets besök av Petrus Dahlin, kunde vi konstatera att både elever och pedagogerna fått inspiration i det dagliga arbetet. Det är extra viktigt att på olika sätt stimulera till läsning, med tanke på att fritidsläsningen har minskat markant sedan 2013-2014 enligt Barnombudsmannen¹⁴ och även *PIRLS 2016* konstaterar att svenska elever ägnar mindre tid åt läsning på fritiden nu jämfört med 2011.¹⁵ Bibliotekslagen §7 och §8 uppmanar också till detta.

Kommunens förskoleklasser inbjuds till bibliotekskunskap, sagostund och boklån tre-fyra gånger per termin. Vi vet att en långsam läs- och skrivutveckling hos yngre elever (förutom annat modersmål) kan hänga samman med ointresse, bristande stimulans under förskoleåren eller språkliga svårigheter.¹⁶ Därför är det extra viktigt med språklig stimulans före skolstarten. Alla måste få förutsättningar att lyckas redan från början. Förskoleklassernas biblioteksbesök ses som ett led i detta.

Både gamla och nya berättelser läses. Vid enstaka tillfällen dramatiseras boken. Just högläsning ser både barn- och skolbibliotekarie som ett bra sätt att främja läslusten, samtidigt som språket berikas. Vi rekommenderar fortsatt högläsning även sedan barnet själv har lärt sig att läsa. Högläsning är också ett bra sätt att öva sig på att lyssna. Att kunna lyssna aktivt är en viktig del av kommunikation och nyckeln till språkutveckling.¹⁷

Efter läsningen förs samtal om berättelsen. Barnen uppmanas att berätta vad de tyckte om boken, gärna med motivering, och reflektera över innehållet. Under en av träffarna läggs fokus på bokstavskänedom. Vid en annan träff får barnen lära sig att det finns flera sätt att läsa genom att ta del av *Äppelhyllans* olika avdelningar. De får se och känna på en bok med punktskrift, se hur en bok med tecken ser ut och titta/lyssna på en Daisy-bok i /TD-format. Barnen får en förståelse för att det finns olika sätt att läsa för den enskilda individen.

Vid avslutningen delas en bokgåva ut. Syftet är att den ska väcka läslust och vara lättillgänglig för alla. De senaste åren har vi valt att dela ut *Jag ska börja skolan* (2017) från förlaget *En bok för alla*. Boken introduceras för barnen, för att väcka deras nyfikenhet och få

¹³ Hallands kulturplan 2017-2020, s.45.

¹⁴ Barnombudsmannen: max 18: statistik om barn och unga
http://max18.barnombudsmannen.se/statistiklabbet/?iid=5_3#2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/both/su b-indicator/0/?tab=column [2018-04-16]

¹⁵ *PIRLS 2016*, s.38.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3868>

¹⁶ Häggström, *Barns tidiga språkutveckling*. Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.), *Barn utvecklar sitt språk*, Studentlitteratur, Lund, 2003 s.238.

¹⁷ Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkslever i klassrummet*, 2. uppl., Hallgren & Fallgren, Göteborg, 2006, s.141.

dem att vilja läsa mera i den även efter besöket. Vid denna avslutande träff tittar vi på några olika alfabeten med utgångspunkt från det latinska och visar böcker på olika språk samt pratar om runskrift. I det sammanhanget blir det naturligt att tala om läsriktning och hantering av böcker vid läsning, eftersom det skiljer sig åt beroende på skriftspråk. Samarbetet med förskoleklasserna ger en tidig, varaktig introduktion till biblioteksvärlden. Vi visar vad vi har att erbjuda på biblioteket och ger barnen en positiv bild av bibliotek, böcker och läsning.

Under många år har undersökningar¹⁸ visat att barns läsförmåga har försämrats. Enligt *PISA 2015* och *PIRLS 2016* kan vi inte säga att trenden vänt men att den har brutits.¹⁹ I Sverige har samtliga elevgrupper, åk 4, förbättrat sina resultat sedan 2011 förutom gruppen elever födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar. Det finns fortfarande stora skillnader mellan flickor och pojkar, mellan elever från olika socioekonomisk bakgrund och mellan elever med olika migrationsbakgrund. Flickor är mer positiva till läsning än pojkar.²⁰ ”Nästan en fjärdedel av pojkarna saknar den grundläggande läsfärdighet som är en förutsättning för att läsning ska upplevas lustfyllt. Dessa förhållanden bidrar troligen starkt till att endast hälften av alla pojkarna läser på sin fritid för nöjes skull”.²¹ Redan i årskurs 3 och 4 minskar andelen barn som läser men den största nedgången i läsintrasse märks först i årskurs 6. ”Alla elever som går ut nian utan godkända betyg var svaga läsare redan i årskurs fyra”.²² Mot bakgrund av dessa undersökningar är vi, barnbibliotekarie och skolbibliotekarie, eniga om att vi har ett viktigt uppdrag att bidra till ökad läsförmåga, läsförståelse och läslust hos våra barn och ungdomar. Det är viktigt att skapa läslust och läsvanor hos de yngre barnen men också att arbeta för att läslusten och läsvanorna bibehålls hos de äldre barnen och ungdomarna.

Bokprat är vårt främsta sätt att verka läsfrämjande och även det enklaste sättet att nå alla barn och unga på. Många klasser i åk 1-6 kommer till folkbiblioteket för bokprat en gång per termin, ibland fler. Resultatet är i de flesta fall omedelbar läslust. En orsak till detta kan vara att både barn- och skolbibliotekarie endast pratar om böcker som vi tycker om. Genom erfarenhet vet vi att det är mycket svårt att förmedla läslust till en bok som vi av någon anledning inte uppskattar. Bokprat underlättar också för eleverna att hitta en bok på rätt nivå som de verkligen vill läsa. Att få lyckas med sin läsning är viktigt, att läsa för svåra böcker kan leda till att eleven drar slutsatsen att böcker är inget för dem. Då är det viktigt att både få hjälp att hitta en bok som de vill läsa och som är på rätt nivå för just den eleven. En annan fördel med bokprat, är att det ger eleverna förförståelse för texten, vilket är av vikt för läsförståelsen²³.

¹⁸ Där bland *PIRLS 2006*, Litteraturutredningen, *Läsandets kultur: slutbetänkande*, Fritze, Stockholm, 2012. <http://www.regeringen.se/contentassets/8475aba8d50a4ad6881b13474004351a/lasandets-kultur-del-1-av-6-kapitel-1-6-sou-201265> [2018-04-16]

¹⁹ *PIRLS 2016* s.66.

²⁰ *PIRLS 2016*. s.8.

²¹ *Läsandets kultur: slutbetänkande 2012*, s.55.

²² Professor Martin Ingvar vid presentation av *Litteraturutredningen* på Bokmässan 2012.

²³ Segnestam, Ylva & Föhrer, Ulla (red.), *Från bokstäver till förståelse: rapportsamling om läs- och skrivprocessen, normal och avvikande utveckling*, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Härmösand, 2011, s.

I de PISA-studier som gjorts under 2000-talet har de svenska elevernas resultat kontinuerligt sjunkit när det gäller läsförståelsen.²⁴ *PISA 2015* visar dock en förbättring vad gäller 15-åringars kunskaper i läsförståelse och resultaten är tillbaka på samma nivå som 2009 vilket är glädjande men inte tillräckligt²⁵. Däremot vet man inte vad förbättringarna beror på, det får Skolverket och forskarsamhället analysera. Även *PIRLS 2016* visar att eleverna i åk 4 har förbättrat sina resultat sedan den förra *PIRLS 2011*. Det är en större andel 2016 än 2011 som presterar på en hög eller avancerad nivå. Undersökningen *PIRLS 2016* visar också att en stor andel svenska elever inte tycker om att läsa. Resultatet av detta visar att elever som tycker mycket om att läsa får ett högre resultat på *PIRLS*-undersökningen än elever som inte tycker om att läsa. Vad detta beror på och hur det går ihop med att resultaten samtidigt har förbättrats behöver undersökas närmare enligt *PIRLS 2016*.²⁶ Därför fortsätter vi idogt med vårt läsfrämjande arbete.

Bokpratsböckerna införskaffas även i talboks-format, för att ge elever med läshinder samma möjlighet att ta del av utbudet. Om boken inte finns att ladda ner från MTM, så skickas titeln som inläsningsförslag och dessa brukar tacksamt nog godtas. Bokpratsbeståndet förnyas och väljs kontinuerligt med tanke på innehåll, ålder, layout, kön och kulturell kontext. Både folk- och skolbiblioteket har bokpratsböcker. Folk- och skolbiblioteket samverkar när det gäller bokpratsböckerna, vi diskuterar inköp och lånar böcker av varandra.

En ytterligare läsfrämjande metod som vi provat med framgång under flera år, på låg- och mellanstadiet i Örnaskolan, är läsgrupper. Skolbibliotekarie och pedagog i berörd klass planerar och arbetar tillsammans kring arbetet med läsgrupper. Att läsa skönlitteratur är ett bra sätt att fördjupa kunskap och sätta den i ett sammanhang i skolans olika ämnen. Vi har erfarenhet att det varit bra för alla elever både dem med lässvårigheter och läsmotstånd men också för ”bokslukarna”, att läsa samma bok i grupp ökar läsförståelsen och skapar läslust. I läsgrupperna varierar vi läsningen med att eleverna läser högt för varandra, läser tyst (tränar avkodning) och ibland läser de vuxna högt för eleverna. För elever är den gemensamma läsningen och påföljande boksamtal ett nödvändigt arbetssätt på väg mot den självständiga läsningen.²⁷ I läsgrupperna finns vuxna, pedagoger och skolbibliotekarie med, dels som stöd dels för att lära ut lässtrategier. Stödet från vuxna är viktigt för läsförmågan hävdar Aidan Chambers²⁸ och har även påpekats i *PIRLS*- mätningar 2006 och 2011.

Sedan höstterminens början 2013 arbetar skolbibliotekarien tillsammans med pedagoger på låg- och mellanstadiet med att lära ut läsförståelsestrategier. Vi utgår från modellen Reciprok undervisning (RU) som utvecklats av Annemarie Palincsar och Ann Brown.

Läsförståelsestrategier handlar om att förutspå, reda ut, ställa frågor, skapa inre bilder och

²⁴ *PISA 2009* s.9.

²⁵ *PISA 2015*

²⁶ *PIRLS 2016* s.67

²⁷ Reichenberg, Monica, *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*, 2. uppl., Natur & kultur, Stockholm, 2008, s.63ff.

²⁸ Chambers, Aidan, *Böcker inom oss: om boksamtal*, [Ny utg.], Rabén & Sjögren, Stockholm, 1998, s.13-15.

sammanfatta texten. Vi arbetar med läsförståelsestrategier på många olika sätt. Lässtrategier finns med i kursplanen i svenska som centralt innehåll, och kommentarmaterialet till kursplanerna betonar vikten av att undervisa om lässtrategier för att ge elever möjlighet att bredda och fördjupa sin läsförmåga²⁹. Ett av de positiva resultaten i *PIRLS 2016* visar att andelen elever Sverige som får undervisning i lässtrategier har ökat. Det kan vara en av orsakerna till att eleverna förbättrat sina resultat sedan förra PIRLS-mätningen 2011.³⁰ Detta föranleder oss att fortsätta vårt arbete med lässtrategier/läsförståelsestrategier.

Skolbibliotekarien har även kontakt med övriga grundskolor i kommunen och tar vid önskemål fram litteraturförslag och material till läsgrupper och temaarbeten. Läsgrupper med boksamtal (med individuell tyst läsning men också högläsning) och andra läsfrämjande metoder arbetar vi med kontinuerligt även på högstadiet.

Beståndet av böcker på andra modersmål än svenska utökas kontinuerligt, efter förfrågan och/eller via kunskap om befintliga språkgrupper. I skolbiblioteket har en Mångspråkshylla skapats där det finns böcker på framförallt arabiska, dari, persiska och somaliska. Vi prioriterar inköp av tvåspråkiga böcker eller böcker med samma titel på olika språk (för att böckerna ska kunna läsas parallellt) med syftet att underlätta språkinläring. Vi lånar också böcker av varandra inom de halländska folkbiblioteken. En mängd boklådor till skolorna plockas efter önskemål, vilka sedan används i undervisningen.

För att stärka de barn och ungdomar som har lässvårigheter utökar vi kontinuerligt våra bestånd med lättlästa böcker, både när det gäller bokpratsbeståndet och de öppna hyllorna. För barn och unga är det viktigt att det finns lättlästa böcker som är skrivna för deras ålder samt att det finns lättlästa klassiker och lättlästa böcker på skolspråken. Att få läsa samma titel, i en bearbetad version, som andra stärker barn och unga med lässvårigheter. De lättlästa böckerna är också omtyckta bland barn och unga utan läshinder. Alla har inte tålamod att ta sig igenom en "vanlig" bok, eller läser böcker med varierande svårighetsgrad. Lättlästa böcker kan fungera som en inkörsport för elever med läsmotstånd, som på sikt kan leda till läsning av svårare böcker. När eleverna tipsar varandra kan hela klassen hinna läsa en lättläst bok tack vare dess omfång. Svårare böcker som de tipsar varandra om hinner bara läsas av några få. Lättlästa böcker inkluderar!

Behovet av Daisyskivor har minskat drastiskt eftersom de elever som fått datorer eller iPads som kompensatoriskt hjälpmedel oftast har egen nedladdning samt har tillgång till Inläsningstjänst. De lyssnar på böckerna på sin dator, iPad eller mobiltelefon. Hylte kommun har sedan december 2012 tecknat ett abonnemang med Inläsningstjänst där de flesta läromedel finns inlästa samt ett bestånd skönlitterära böcker. Alla elever har fri tillgång till de inlästa läromedlen och böckerna och kan lyssna direkt via webben eller via en app.

²⁹ Kursplanen i svenska, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11, Skolverket (2017d).

³⁰ *PIRLS 2016* s.66-67.

Endast talböcker kräver att eleven är talbokslåntagare.

Sedan hösten 2015 har vi även tecknat ett abonnemang till ”Studiestöd på modersmål”. Det riktar sig till elever som är nyanlända eller endast har nybörjarkunskaper i svenska.

Lärobokstexten på svenska varvas med en studiehandledning på elevens modersmål. Detta stärker modersmålet men framförallt utvecklas det svenska språket. Ur ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att alla elever har fri tillgång till Inläsningstjänst och tillgång till ”Studiestöd på modersmål”.

Skollagen³¹ kräver numera att alla skolor ska ha tillgång till ett skolbibliotek vilket föranledde barnbibliotekarien och skolbibliotekarien att ta initiativ till att skapa ett nätverk med kommunens skolbiblioteksansvariga. Detta i syfte att diskutera gemensamma frågor och att stärka det lässtimulerande arbetet i Hylte kommun.

På Örnaskolan finns ett biblioteksråd där elever och bibliotekarie ingår, i enlighet med Kulturrådets önskan om att främja barns delaktighet. I biblioteksrådet har eleverna möjlighet att framföra idéer och åsikter om skolbiblioteket, förslag till inköp och verksamhet. I anslutning till skolbiblioteket finns grupper med särskoleelever och samverkan kring inköp är etablerad.

Samverkan mellan barnbibliotekarie och Örnaskolans bibliotekarie fungerar mycket bra. Det stärker oss i våra yrkesroller och fungerar kvalitetshöjande för båda våra verksamheter. Det är mycket berikande att ha någon att bolla idéer med och diskutera alltifrån metoder till böcker. Vårt samarbete ligger helt i linje med Region Hallands prioritering i Hallands kulturplan 2017-2020 att barns och ungas läsning och MIK-kompetens vara en gemensam angelägenhet för folk- och skolbibliotek.³² Vi diskuterar även hur en framtida samverkan mellan samtliga skolbibliotek och folkbibliotek kan komma att se ut.

Folkbibliotekets uppsökande arbete och andra aktiviteter gentemot barn och ungdomar på fritiden

Enligt Bibliotekslagen §8 ska biblioteken främja barn och ungas språkutveckling. Språkstart Halland är ett nämnds- och sektorsövergripande arbete som handlar om hälsa och ett långsiktigt hållbart samhälle. Satsningen handlar om tal, språk och kommunikation. Region Halland har avsatt medel för att tillsammans med Hallands kommuner driva och samordna små barns språkutveckling.

2018 anställdes en språkstartare i Hylte för att stärka våra insatser riktade mot små barns språkutveckling. Vår språkstartare gör tillsammans med barn- och ungdomsbibliotekarien hembesök hos familjer med sex månaders och tolv månaders bebisar och erbjuder ett språkpaket med material och lustfylld inspiration till att tala, rimma, ramsa, sjunga och leka tillsammans. Flera aktiviteter planeras i andra åldrar. Språkstartaren har språkstimulerande

³¹ Skollag (2010:800) 1Kap 36§.

³² Hallands kulturplan 2017-2020, s.45.

samlingar på Öppna förskolan för barn i åldern 0-2 år (förutom de som sker i samarbete med BHV riktade mot föräldrar) och från och med hösten även på biblioteken. Vi tror att det är bra om föräldrarna kan möta språkstartaren i flera olika sammanhang utanför bibliotekets dörrar. Språkstartaren kommer också att tjänstgöra i samband med barnkulturforestillinger, som ofta är ett sätt för småbarnsföräldrar att hitta till biblioteket.

Vi har även startat ett nätverk för att kartlägga, samverka och utveckla kommunens insatser kring små barns språkutveckling. I nätverket finns representanter från BHV, förskola, specialpedagogik, logopedi, socialtjänst, Öppen förskola, region och bibliotek. Vi träffas cirka fyra gånger per år. Vår nyanställda språkstartare håller språkstimulerande aktiviteter på Öppna förskolan med start i vår och i höst kommer sådana att hållas även på kommunens bibliotek.

Hela barnbiblioteksverksamheten präglas av ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds- och interkulturellt perspektiv. Alla inköp görs utifrån dessa. Det utbud som finns på marknaden riktar sig oftare till flickor enligt vår erfarenhet. Svenska Barnboksinstitutets Bokprovning visar också att det är vanligare med flickor (56%) som huvudperson än pojkar (44%) i 2015 års svenska förstaupplagor samt att det är vanligare med kvinnliga upphovsmän än manliga.³³ Flickor läser också fler böcker än pojkar.³⁴ Därför gäller det att vara vaksam vid inköp, så att det även köps medier som pojkar tycker om och/eller som har pojkar som huvudperson. En hel del barn och unga gillar att i viss utsträckning läsa böcker där huvudpersonen är av samma kön som de själva. Ofta vill dock pojkar och flickor läsa samma medier. Vårt mediebestånd ska representera hela samhället. Därför måste det finnas barn och unga med olika ursprung, sexuell läggning och könsidentitet samt kulturell tillhörighet i våra medier. Dessa prioriteras vid inköp, då det för närvarande finns för få i beståndet. Identifikation är en viktig aspekt för vår konsumtion av litteratur, och vi vet att motivationen att läsa hos barn och unga ökar när de via litteraturen kan göra kopplingar till det egna livet.³⁵

Litteratur på andra modersmål än svenska prioriteras vid inköp. Framför allt köper vi för närvarande in böcker på arabiska, då antalet arabisktalande invånare ökar i Hylte. Många arabiska dialekter finns, vilket komplicerar inköpsarbetet. Det behövs också många medier som lär ut svenska språket på olika sätt. Det kan t ex röra sig om bildordböcker och flerspråkiga ordböcker där orden placeras i sitt sammanhang istället för att t ex redovisas i bokstavsordning. Många av våra nyanlända känner inte till det latinska alfabetet och då behövs en introduktion till detta, antingen via böcker eller andra material. Skolan tar den

³³ Svenska barnboksinstitutet (sbi).

http://sbi.kb.se/Bilder/bokprovning%202016/Bokprovning_Argang_2015.pdf [2018-04-16]

³⁴ Barnombudsmannen: max 18: statistik om barn och unga

http://max18.barnombudsmannen.se/statistiklabbet/?iid=5_3#2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/both/sub-indicator/0,2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/male/sub-indicator/0,2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/female/sub-indicator/0/?tab=0 [2017-04-06]

³⁵ I-pod *Läs för livet* med Ann-Marie Körling. *Pippi, Bamse och Dagerman*.

<http://www.lasambassadoren.se/2016/03/05/litteratur-och-identifikation/> [2018-04-16]

största delen av ansvaret för inläringen av svenska, men biblioteken hjälper till så gott vi kan.

Vi jobbar också medvetet med den fysiska miljön på biblioteken som möter barn och unga på fritiden t ex när det gäller skyltning av böcker sett ur ett jämställdhets-, mångfalds-, hbtq- och ett interkulturellt perspektiv. Både flickor och pojkar oavsett ursprung, sexuell läggning och könstillhörighet samt kulturell tillhörighet ska hitta skyltade böcker som de finner intressanta, då många lånar av just av de medierna. Variation är nyckelordet! Skyltningen ses över så gott som dagligen, för att fylla på i de luckor som har uppkommit föregående dag.

Yngre och äldre barn använder biblioteken på olika sätt. Möbleringen av biblioteken är genomförd utefter de olika målgruppernas behov med syftet att alla ska känna sig bekväma och välkomna.

På folkbiblioteken genreindelas många av böckerna för barn och unga, för att underlätta att hitta böcker som intresserar dem. För närvarande finns genrerna kärlek, sport, spänning, lättläst, hästar, roligt (Hcf) och fantasy. En humor-avdelning (Hcg/uHc) tillkom 2015, för att göra indelningen mer attraktiv för pojkar. Enligt vår erfarenhet tilltalar roliga böcker pojkar i högre grad än flickor. I samband med detta köptes en del nya böcker in. På humor-hyllan finns självfallet också böcker som flickor tilltalar av i större utsträckning än pojkar.

Utlåningen är god och vi är nöjda med resultatet. En diskussion förs också kring huruvida hbtq-media eventuellt ska få en egen avdelning. Det finns både för- och nackdelar med att särskilja dessa från övriga media. De blir lättare att hitta, men samtidigt mer svårtillgängliga att låna för den som inte öppet vill visa vilken avdelning som lockar. Själva urvalet ska också vid en sådan indelning vara väl genomtänkt. Vi vill att det även bland media som inte är genreindelat ska finnas karaktärer med olika sexuella läggningar och könsidentitet. Genrerna har under 2015 flyttats om, så att en genre som enligt vår erfarenhet tilltalar fler pojkar står bredvid en genre som tilltalar fler flickor. På så sätt hoppas vi att barn och unga ska kunna hitta böcker som de vanligtvis inte skulle välja att låna. Lättläst-hyllan är insprängd bland övriga genrer, för att man inte ska känna sig utpekad vid valet av enklare böcker.

Bloggen *Bokbästisarna* innehas av barnbibliotekarien och Örnaskolans bibliotekarie. I en digital tidsålder som denna behöver biblioteken hitta nya möjliga sätt att kommunicera med barn och ungdomar och vi vill finnas både i det fysiska och i det digitala rummet.

Förhoppningsvis är bloggen ett sätt att möta fler barn och unga på fritiden, då många av dem tillbringar mycket tid på nätet. Stöd för arbetet med bloggen finns i Bibliotekslagen §9, Hylte biblioteksplan 2014-2017 där målet är att folkbiblioteket ska nå alla barn och unga samt Hallands kulturplan 2017-2020 där Region Halland vill synliggöra biblioteken som en pålitlig informationskälla. De skriver "antalet ytliga och icke pålitliga informationskällor blir ständigt fler, mer synliga och mer lättillgängliga". För individen är det svårt att avgöra vilka uppgifter som är tillförlitliga. Biblioteken har här en viktig roll för att stärka tillgången till pålitlig information och till kunskap om hur man söker information och värderar källor. Denna, bibliotekens allt viktigare uppgift inom MIK-området (medie- och informationskunnighet),

ska synliggöras för invånarna.³⁶

Ungefär varannan vecka publiceras ett inlägg, vilket är lagom både för oss själva och läsarna. Målgruppen är i första hand barn och unga mellan 6-19 år, men även pedagoger, föräldrar och andra intresserade. Vuxna hittar relevant information under särskilda flikar, barn och unga behöver inte ta del av detta. Bloggen ska innehålla så få "klick" som möjligt, så att besökarna inte förvillar sig på nätet. Vi hoppas att de ska stanna kvar på bloggen! Barn och unga uppmuntras att skriva egna boktips, som sedan publiceras. Även pedagoger kan låta klassen skriva recensioner som sedan läggs ut. Förhoppningsvis är detta ett bra sätt att få fler läsare bland barn och unga.

Inläggen grundas på böcker som vi gillar eller som vi tror att barn och unga kan tycka om och varieras kontinuerligt åldersmässigt (6-9 år, 9-13 år, 13-19 år) för att besökaren inte ska behöva scrolla så långt för att hitta en bok på rätt nivå. Språket anpassas efter åldersgruppen. För att göra det så enkelt som möjligt, är åldern den enda etikett som finns på tipsen. Filmklipp om böckerna läggs om möjligt under recensionen, vilket vi tror kan stimulera läslusten. Flera förlag producerar lockande trailers, som finns tillgängliga på YouTube.

Genom Bloggers statistik kan vi se att antalet besökare fortfarande ökar rejält och numera ligger på 2500-4000 besök/månad. *Bokbästisarna* är numera citerade både av Adlibris, Bokus och flera förlag. En del författare har delat de recensioner vi skrivit om deras böcker. Vi har själva sett till att några av de största länksamlingarna för bokbloggar länkar till oss, men det är också en hel del bokbloggare som länkar till oss på eget initiativ. Det besökarna i första hand tittar på förutom våra kontinuerliga inlägg är fliken med Högläsningstips.

Avdelningen *Äppelhyllan* finns både på Hylte folkbibliotek och på biblioteksfilialen i Torup. *Äppelhyllan* är en samlad hylla för barn med olika funktionsnedsättningar samt deras anhöriga och övriga intresserade, som t ex pedagoger. Här finns handböcker för vuxna om olika funktionsnedsättningar, skönlitteratur för barn om barn med funktionsnedsättningar, böcker och andra media på teckenspråk, TAKK och punktskrift, skönlitterära böcker för barn som är särskilt lätta att förstå, skönlitterära böcker för barn som stimulerar flera sinnen för att underlätta inläringen, DAISY-böcker samt Bok & DAISY. Hyllan är centralt placerad i biblioteket, vilket gör att alla som besöker barnavdelningen går förbi den och ser vad som finns. *Äppelhyllan* är mycket uppskattad och levande, i och med att avdelningen *Språkkedjan* också är placerad här. Med dess annorlunda material finns här något för alla. *Äppelhyllan* utvecklas kontinuerligt, för närvarande ligger fokus på läsfrämjande material och teckenspråk. De inköp som görs gynnar ofta fler målgrupper: t ex nyanlända, barn med läs- och skrivsvårigheter och barn som använder TAKK.

Sommarboken innebär att barn och unga läser tio valfria böcker under lovet, för att sedan få

³⁶ Hallands kulturplan 2017-2020, s.45.

en valfri gåvobok och delta i utlottningen av presentkort på biobiljetter eller böcker. Främst för nybörjarläsare och elever med läshinder behöver läsförmågan underhållas under längre skoluppehåll, och därför erbjuder biblioteken Sommarboken under lovet. Deltagarna kan antingen läsa eller lyssna på böckerna, som kan bestå av både skönlitteratur eller faktaböcker. Detsamma gäller bokgåvorna. Sedan 2012 finns Sommarboken även för barn som ännu inte börjat skolan, där föräldrar får läsa högt för barnen. Vi vill gärna uppmuntra till högläsning, då den har många fördelar. Sommarboken har stöd i Bibliotekslagen §7 och §8 samt Barnkonventionen och finns även för vuxna.

Broschyren *Börja första klass* skickas ut via posten till målsmän för barn i årskurs ett sedan 2011. Den innehåller en enkel text om läsningens mekanismer och ger tips om hur föräldrarna kan väcka läslust hos barnen samt råd om hur en lämplig bok för nybörjarläsaren kan se ut. Broschyren uppdateras årligen. När utskicken är gjorda ökar alltid utlåningen på bibliotekens Lättläst-hylla, som också finns beskriven i broschyren.

Hylte folkbibliotek anordnar tre-fyra scenkonstföreställningar för yngre barn per termin under helgen. De består av bl a barnteater i olika former, författarbesök, musikföreställningar, trolleri, nycirkus och dans. Efter föreställningen bjuds besökarna på fika och har möjlighet att låna böcker mm. Vid dessa tillfällen fungerar verkligen biblioteket som en mötesplats för barnfamiljer, och barnen får leka fritt utan att dämpa vare sig röst eller spring i benen. Från och med i år är alla kulturarrangemang för barn och vuxna kostnadsfria, vilket gör att ekonomi inte är ett hinder för deltagande. Dessutom är arrangemangs-budgeten fördubblad, vilket medför betydligt fler arrangemang för barn och unga än tidigare år.

Barnbokskatalogen liksom affischen lockar verkligen till läslust! Vi delar gärna ut dessa t ex vid föräldramöten och bokprat. De finns också alltid tillgängliga för allmänheten i biblioteken.

2013 infördes bibliotekssystemet *KOHA* på Hyltes bibliotek. Det gör att vi kan logga in oss på Internet via t ex I-pad/bärbar dator och låna ut med hjälp av scanner vart vi än är. Vi är inte längre knutna till biblioteksrummet. Örnaskolans bibliotekarie utnyttjar detta och lånar ut böcker direkt i klassrummen. Vi kan även låna ut direkt på t ex föräldramöten och BVC-träffar.

Folkbiblioteket har ett mycket gott samarbete med *Dyslexiförbundet* och arrangerar tillsammans aktiviteter under Dyslexiveckan.

Jessica Blohm
Kultur- och bibliotekschef
(fd barnbibliotekarie)
Hylte folkbibliotek
Hylte Kommun

Maria Johansson
Bibliotekarie
Örnaskolans skolbibliotek
Hylte Kommun

Källor

Bibliotekslagen (2013:801)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801 [2018-04-16]

Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.), *Barn utvecklar sitt språk*, Studentlitteratur, Lund, 2003

Barnombudsmannen: max 18: statistik om barn och unga

http://max18.barnombudsmannen.se/statistiklabbet/?iid=5_3#2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/both/sub-indicator/0/?tab=column [2018-04-16]

Barnombudsmannen: max 18: statistik om barn och unga

http://max18.barnombudsmannen.se/statistiklabbet/?iid=5_3#2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/both/sub-indicator/0,2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/male/sub-indicator/0,2007-2014/region/0/0/variable/0/0/gender/female/sub-indicator/0/?tab=0 [2018-04-16]

Bokbästisarna

www.bokbastisarna.blogspot.se [2018-04-16]

Chambers, Aidan, *Böcker inom oss: om boksamtal*, [Ny utg.], Rabén & Sjögren, Stockholm, 1998, s.13-15.

FN:s barnkonvention

<http://www.barnensraddningsark.com/fn-barnkonvention-hela.shtml> [2018-04-16]

Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*, 2. uppl., Hallgren & Fallgren, Göteborg, 2006.

Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*, 3. uppl., Hallgren & Fallgren, Stockholm, 2013.

Hallands kulturplan 2017-2020

<http://www.lansbiblioteken.se/wp-content/uploads/HallandsKulturplan20172020web.pdf.pdf> [2018-04-16]

Hylte biblioteksplan 2014-2017.

<http://hylte.se/download/18.7b2323d81540a5ec24242/1460465786230/Biblioteksplan+2014-2017.pdf> [2018-04-16]

Lgr11

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/laroplan> [2018-04-16]

Läroplan för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2016

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2442 [2018-04-16]

Läsandets kultur: slutbetänkande, Fritze, Stockholm, 2012.

<http://www.regeringen.se/contentassets/8475aba8d50a4ad6881b13474004351a/lasandets-kultur-del-1-av-6-kapitel-1-6-sou-201265> [2018-04-16]

Läs för livet I-pod med Ann-Marie Körling. *Pippi, Bamse och Dagerman*.

<http://www.lasambassadoren.se/2016/03/05/litteratur-och-identifikation/> [2018-04-16]

PIRLS 2006: läsförståelse hos elever i årskurs 4 : i Sverige och i världen., Skolverket, Stockholm, 2007.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1756> [2018-04-16]

PIRLS 2016: läsförståelse hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv, Skolverket, Stockholm, 2017

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3868> [2018-04-16]

PISA 2012: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap : resultaten i koncentration, Skolverket, Stockholm, 2013.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127> [2018-04-16]

PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik, Skolverket, Stockholm, 2016

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3725> [2018-04-16]

Reichenberg, Monica, *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*, 2. uppl., Natur & kultur, Stockholm, 2008.

Rustad att möta framtiden?: PISA 2009 om 15-åringars läsförståelse och kunskaper i matematik och naturvetenskap : resultaten i koncentration, Skolverket, Stockholm, 2010.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2472> [2018-04-16]

Rydsjö, Kerstin, *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*”, Regionbibliotek Halland, 2012.
Segnestam, Ylva & Föhrer, Ulla (red.), *Från bokstäver till förståelse: rapportsamling om läs- och skrivprocessen, normal och avvikande utveckling*, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Härnösand, 2011.

Skollag (2010:800)

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800 [2018-04-16]

Svenska barnboksinstitutet (sbi).

http://sbi.kb.se/Bilder/bokprovning%202016/Bokprovning_Argang_2015.pdf [2018-04-16]

Sverige. Litteraturutredningen, *Läsandets kultur: slutbetänkande*, Fritze, Stockholm, 2012.

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/200257>[2018-04-16]

Trageton, Arne, *Att skriva sig till läsning: IKT i förskoleklass och skola*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2005.

The, Tjong Khing, *Var är tårtan?*, Bonnier Carlsen, Stockholm, 2007.

Widerberg, Siv (red.), *De små barnens bok: en antologi*, En bok för alla, Stockholm, 2009.